

Defensie Ondersteuningscommando
Ministerie van Defensie

Week van de
Koloniale
Geschiedenis

NATUURLIJK

Zondag 5 t/m zaterdag 11 oktober 2025

programma

MUSEUM
BRONBEEK

WEEK VAN DE
KOLONIALE
GESCHIEDENIS

Week van de Koloniale Geschiedenis

In de tweede week van oktober organiseert Museum Bronbeek zijn jaarlijkse Week van de Koloniale Geschiedenis. De Week van de Koloniale Geschiedenis is een *hotspot* van de Maand van de Geschiedenis en het thema dit jaar is: **Natuurlijk**. De enorme rijkdom van de tropische natuur was de belangrijkste reden voor de Nederlandse exploitatie van Indonesië. Aan de handel in specerijen, exportgewassen en grondstoffen kon Nederland het meeste geld verdienen als het de Indonesische archipel veroverde en controleerde. Welke invloed heeft de Nederlandse koloniale overheersing gehad op de tropische natuur? En hoe werkt dit kolonialisme door in onze tijd? In lezingen, workshops en gesprekken duiken we dieper de koloniale geschiedenis in.

Programma 2025

Zondag 5 oktober

11:00 uur Jelle Reumer, *De Dubois-collectie*

14:00 uur Eulàlia Gassó Miracle, *Natuurlijk verschil? Verlichting, ras en racisme*

Maandag 6 oktober

11:00 uur Marieke de Groot & Maaïke van Tienhoven, *Kreeften, kippen en kroonduiven. Dermotieven op Sumbanese ikat-doeken uit de koloniale tijd*

14:00 uur Fenneke Sysling, *Natuurlijke of onnatuurlijke indelingen. Ras in Nederlands-Indië*

Dinsdag 7 oktober

11:00 uur Harro Maat, *Tropische natuur, plantagelandbouw en koloniaal onderzoek*

14:00 uur Liesbeth Ouwehand, *Ramptoerisme vanuit de luie stoel. Foto's van natuurgeweld uit koloniaal Indonesië*

Woensdag 8 oktober

11:00 uur Marc Argeloo en Marieke de Groot, *Vogels van God. Paradijsvogels, iconen van Nieuw-Guinea, als begeerd mode-object*

14:00 uur Alicia Schrikker, *Januari's schim. Een achttiende-eeuws sodomieproces in Ambon*

Donderdag 9 oktober

11:00 uur Pim de Zwart, *Koloniale kap. De geschiedenis van tropische ontbossing in Indonesië*

14:00 uur Ingrid de Zwarte, *Tussen rijst en revolusi. Hoe honger de strijd om Indonesië voedde*

Vrijdag 10 oktober

11:00 uur Koos Wieriks, *Regeren is vooruitzien. Een nieuwe hoofdstad op Kalimantan of een oplossing voor de waterproblemen van Jakarta?*

14:00 uur Arlette Kouwenhoven, *Natuuronderzoeker Von Siebold in Japan*

Zaterdag 11 oktober

11:00 uur Marjolein van Asdonck, *Het meisje van Aru*

13.00 uur - 14.45 uur Marieke de Groot & Merthe van der Horst, *Workshop armbandjes maken in de ikattechniek (vanaf 9 jaar)*

De Dubois-collectie

Door Jelle Reumer

Nadat Charles Darwin had geopperd dat ook de mens deel uitmaakt van het dierenrijk en in feite een geëvolueerde aap is, ontbrandde een zoektocht naar de missing link tussen apen en de mens. Waar te zoeken? Eugène Dubois, een in Eijsden geboren apothekerszoon, had onderbouwde redenen om de oorsprong van de mensheid in Azië te zoeken. Als Nederlander lag voor hem Nederlands-Indië voor de hand als zoekgebied. In 1891 was het raak: langs de oever van de Solo op Java, nabij het dorpje Trinil, vond Dubois een hersenpan, een dijbeen en enkele kiezen die hij toeschreef aan de oermens, *Pithecanthropus erectus*, letterlijk: de rechtop lopende aapmens. Dit materiaal wordt in Leiden bewaard, maar recentelijk eiste de Indonesische overheid het terug. Maar is het materiaal wel geroofd?

4

Jelle Reumer is bioloog, emeritus hoogleraar paleontologie aan de Universiteit Utrecht, oud-directeur van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam, columnist in *Trouw* en het radioprogramma *Vroege vogels*, en auteur van vele boeken op het gebied van evolutie en (stads)natuur. Ook schreef hij het essay *Teveel*, over de relatie tussen overbevolking en de pandemie, en vertaalde

hij *De snuiters*, geschreven door Harald Stümpke. Hij beschikt over een scherpzinnige pen en weet overtuigend, op erudiete en vaak geestige wijze, de vinger op de zere plek te leggen.

Zondag 5 oktober

11:00 uur: inloop

11:30 uur: lezing

12:30 uur: vragen

13:00 uur: einde

Wanneer: zondag 5 oktober 2025

Waar: Museum Bronbeek, Indische Zaal

De toegang is gratis, maar wees op tijd, want vol is vol.

Wilt u 's middags lunchen of 's avonds dineren in de Kumpulan?

Vergeet dan niet om tijdig te reserveren via: info@kumpulan.nl.

5

Afbeeldingen

1. Jelle Reumer (foto: Werry Crone)
2. Eugène Dubois (1858–1940) door Frans David Oerder. Op de tafel ligt een gipsafgietsel van het schedelkapje, de hersenpan van *Pithecanthropus erectus* (collectie Erfgoedportretten Universiteit van Amsterdam).

Natuurlijk verschil?

Verlichting, ras en racisme

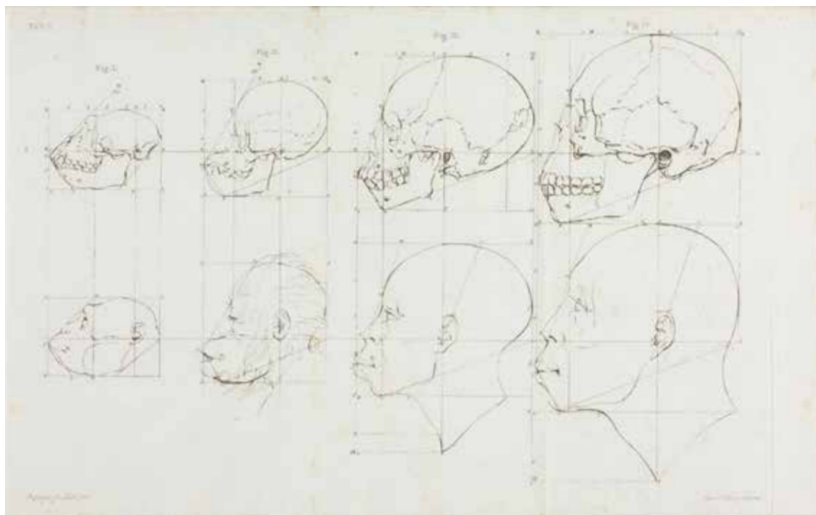
Door Eulàlia Gassó Miracle

De eeuw van de Rede: universele gelijkheid, tolerantie, vrijheid. En toch werd de mens juist tijdens de Verlichting voor het eerst systematisch gecategoriseerd in rassen – een ontwikkeling die verstrekkende gevolgen zou hebben. Hoe kon het idee van gelijkheid samengaan met racisme? En hoe natuurlijk is het onderscheid tussen mensen eigenlijk?

6 Het waren vooral achttiende-eeuwse natuurwetenschappers, zoals Carolus Linnaeus, Georges-Louis Leclerc de Buffon en Petrus Camper, die bijdroegen aan het ontstaan van ideeën over menselijke ‘rassen’. In hun poging om een natuurlijke beschrijving te geven van de mensheid, gingen zij onze fysieke en morele eigenschappen beschrijven, meten en classificeren. Deze zoektocht naar een ‘natuurlijke orde’ groeide later uit tot pseudowetenschappelijke rassenleer. En een eeuw later legitimeerde het concept van ‘ras’ — vaak vermomd als ‘natuurlijk’ — hiërarchieën tussen mensengroepen, én rechtvaardigde institutionele racisme, kolonialisme en slavernij.

Eulàlia Gassó Miracle is bioloog en wetenschapshistoricus. Ze is conservator Wetenschappelijke Collecties en Historische Bibliotheek bij Teylers Museum, Haarlem. Haar onderzoek richt zich op de geschiedenis van de 18e- en 19e-eeuwse natuurlijke historie, met name bij de taxonomie – het benoemen, beschrijven en classificeren van alle levende organismen, inclusief de mens. Verder is ze geïnteresseerd in de geschiedenis van het verzamelen van natuurhistorische collecties.

7

Zondag 5 oktober

14:00 uur: inloop

14:30 uur: lezing

15:30 uur: vragen

16:00 uur: einde

Wanneer: zondag 5 oktober 2025

Waar: Museum Bronbeek, Indische Zaal

De toegang is gratis, maar wees op tijd, want vol is vol.

Wilt u 's middags lunchen of 's avonds dineren in de Kumpulan?

Vergeet dan niet om tijdig te reserveren via: info@kumpulan.nl.

Afbeeldingen

1. Afbeelding uit: Petrus Camper, *Verhandeling over het natuurlijk verschil der wezens-trekken in menschen van onderscheiden landaart en ouderdom; over het schoon in antyke beelden en gesneedene steenen* (1791)
2. Eulàlia Gassó Miracle (foto: Debby Scholtes).

Kreeften, kippen en kroonduiven

Diermotieven op Sumbanese ikat-doeken uit de koloniale tijd

Door Marieke de Groot en Maaïke van Tienhoven

Tijdens hun lezing nemen Marieke de Groot en Maaïke van Tienhoven u mee in de kleurrijke wereld van Sumbanese ikatdoeken. Deze doeken, afkomstig van het kleine eiland Sumba in Oost-Indonesië, waren aan het begin van de twintigste eeuw zeer gewild vanwege hun rijke kleuren en karakteristieke voorstellingen van mensen, dieren en planten.

De doeken zijn geweven in de ikat-techniek: een complexe weeftechniek waarbij de patronen al vóór het verven in de draden worden afgebonden. Marieke zal ingaan op de technische aspecten van deze weeftechniek en toelichten hoe dit kwetsbare textiel in het museumdepot wordt geconserveerd. Ook komt de koloniale geschiedenis van Sumba kort aan bod.

8

Vervolgens presenteert Maaïke vijf Sumbanese doeken uit het depot van Museum Bronbeek, met een focus op afbeeldingen van dieren. Ter illustratie zullen we opgezette dieren, foto's en andere objecten uit de collectie laten zien, waardoor de motieven direct herkenbaar worden.

Tijdens de Nederlandse koloniale bezetting werden de ikat-doeken verzameld en verhandeld, en zo gereduceerd tot decoratieve 'exotica'. De diermotieven op de doeken hebben binnen de Sumbanese cultuur echter een diepere betekenis. Door de symboliek van deze motieven te ontrafelen krijgen we meer inzicht in hun oorspronkelijke culturele en spirituele waarde. Zo hopen we deze bijzondere doeken tot leven te brengen.

Maandag 6 oktober

11:00 uur: inloop

11:30 uur: lezing

12:30 uur: vragen

13:00 uur: einde

Wanneer: maandag 6 oktober 2025

Waar: Museum Bronbeek, Indische Zaal

Als gediplomeerde hout- en polychromierestaurator en behoudsmedewerker weet Marieke de Groot materialen en technieken te herkennen en te implementeren. Vijf jaar geleden begon ze bij Museum Bronbeek als behoudsmedewerker in het collectiedepot. Sinds een jaar is ze één van de assistent-conservatoren/registrators binnen het museum.

Maaïke van Tienhoven (MA) behaalde in 2018 een master in Cultural Studies (Creative Industries) aan de Radboud Universiteit. Momenteel is ze promovenda aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Ze bestudeert de verhouding tussen westerse mode en 'etnische kleding' door onderzoek te doen naar Indonesisch ikat-textiel in de context van de Nederlands-Indonesische koloniale geschiedenis.

De toegang is gratis, maar wees op tijd, want vol is vol.
Wilt u 's middags lunchen of 's avonds dineren in de Kumpulan?
Vergeet dan niet om tijdig te reserveren via: info@kumpulan.nl.

Natuurlijke of onnatuurlijke indelingen

Ras in Nederlands-Indië

Door Fenneke Sysling

In deze lezing zal Fenneke Sysling ingaan op de rol van rassendenken in de wetenschap en de koloniale samenleving van Nederlands-Indië. Ze zal het daarbij hebben over twee belangrijke manieren om de mensen van Indië in te categoriseren: in de eerste plaats door een onderscheid te maken tussen Europeanen en niet-Europeanen en ten tweede door de diversiteit van etnische groepen te benadrukken en tot raciale categorieën te maken. Nederlandse rassenwetenschappers hielden zich vooral bezig met het tweede. Zij deden vanaf het eind van de negentiende eeuw onderzoek naar 'ras' in Indië, onder andere door middel van schedelmeten. Daarmee droegen ze bij aan een set van vooroordelen die over deze groepen bestonden, en die soms ook na onafhankelijkheid bleven bestaan.

10

Fenneke Sysling is historicus en universitair docent aan de Universiteit Leiden. Ze is gespecialiseerd in de geschiedenis van wetenschap in Nederlands-Indië. Ze publiceerde over de rassenwetenschap in 2015 met haar boek *De onmeetbare mens: schedels, ras en wetenschap in Nederlands-Indië*.

Maandag 6 oktober

14:00 uur: inloop

14:30 uur: lezing

15:30 uur: vragen

16:00 uur: einde

Wanneer: maandag 6 oktober 2025

Waar: Museum Bronbeek, Indische Zaal

De toegang is gratis, maar wees op tijd, want vol is vol.

Wilt u 's middags lunchen of 's avonds dineren in de Kumpulan?

Vergeet dan niet om tijdig te reserveren via: info@kumpulan.nl.

Foto's

1. 'Etnische kaart' van Indonesië (collectie Museum Nasional in Jakarta CC BY-SA
4.0. Foto: Gunawan Kartapranata)
2. Portretfoto: Fenneke Sysling

Tropische natuur, plantagelandbouw en koloniaal onderzoek

Door Harro Maat

De tropische ecologie van de koloniën gaf een enorme stimulans aan het natuuronderzoek in Europa. Ook Nederlandse onderzoekers reisden al vroeg af naar de tropische natuur, meestal aan boord van handelsschepen waar ze als scheepsarts hun kennis toepasten. Die dubbele functie van onderzoeker en nuttige hulp voor de koloniale handel kreeg een nieuwe dimensie in Nederlands Indië aan het eind van de negentiende eeuw. De directeur van de Botanische Tuin in Buitenzorg, Melchior Treub, beloofde plantagehouders oplossingen voor plantenziekten en andere problemen met hun gewassen in ruil voor laboratoria en geld om onderzoekers en hun assistenten te betalen.

- 12 De innige relatie tussen plantagelandbouw, onderzoek en koloniale handel is een centraal thema in het werk van Harro Maat. In deze lezing laat hij zien hoe die relatie tot stand kwam en stand hield. Vooral onderzoekers en studenten uit Wageningen profiteerden hiervan. De lezing gaat ook in op de negatieve effecten van de landbouw op de tropische natuur. Daarbij ontdekten onderzoekers ook dat lokale vormen van landbouw meestal veel duurzamer omgingen met de natuur.

Dinsdag 7 oktober

11:00 uur: inloop

11:30 uur: lezing

12:30 uur: vragen

13:00 uur: einde

Wanneer: dinsdag 7 oktober 2025

Waar: Museum Bronbeek, Indische Zaal

De toegang is gratis, maar wees op tijd, want vol is vol.

Wilt u 's middags lunchen of 's avonds dineren in de Kumpulan?

Vergeet dan niet om tijdig te reserveren via: info@kumpulan.nl.

Harro Maat is universitair hoofddocent in de geschiedenis en sociologie van wetenschap en technologie aan de Wageningen Universiteit. Hij doet onderzoek naar productieve omgangsvormen tussen mens, techniek en ecologie in koloniale en postkoloniale samenlevingen.

Foto's

1. Foto: Harro Maat
2. © Wageningen University & Research

Ramptoerisme vanuit de luie stoel

Foto's van natuurgeweld uit koloniaal Indonesië

Door Liesbeth Ouwehand

Tegenwoordig zijn fotojournalisten snel ter plaatse nadat een natuurramp heeft plaatsgevonden. De focus ligt veelal op de slachtoffers. Dat was in vroeger tijden anders. Nederlands-Indië werd vaak blootgesteld aan rampen, zoals overstromingen, vulkaanuitbarstingen en aardbevingen. Aanvankelijk legde alleen professionele fotografen deze rampen fotografisch vast. Deze rampenfoto's werden commercieel verkocht en belanden bijvoorbeeld in familiealbums of speciaal vervaardigde rampenalbums. De commerciële foto's waren binnen de archipel verkrijgbaar, maar werden ook ver daar buiten getoond in het moederland, aan de koningin bijvoorbeeld. De rampenfoto's vormen geen documentair en chronologisch verslag van een ingrijpende gebeurtenis, het zijn constructies van fotografen. Zij bepaalden hoe ze de ramp in beeld brachten met aandacht voor bijvoorbeeld de schoonheid van een vulkaanuitbarsting.

14

Liesbeth Ouwehand is adviseur onvervangbaar erfgoed bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Ze is gespecialiseerd in historische fotografie en heeft een bijzondere belangstelling voor koloniale fotografie uit Zuidoost-Azië. Ze publiceerde onder meer over Chinese fotografen en afscheidsalbums uit koloniaal Indonesië.

Dinsdag 7 oktober

14:00 uur: inloop

14:30 uur: lezing

15:30 uur: vragen

16:00 uur: einde

Wanneer: dinsdag 7 oktober 2025

Waar: Museum Bronbeek, Indische Zaal

De toegang is gratis, maar wees op tijd, want vol is vol.

Wilt u 's middags lunchen of 's avonds dineren in de Kumpulan?

Vergeet dan niet om tijdig te reserveren via: info@kumpulan.nl.

15

Foto's

1. Verwoeste bossen na de uitbarsting van de Kelud in 1901. Fotograaf: Onnes Kurkdjian (collectie Universitaire Bibliotheken Leiden: KITLV 5881).
2. Ambonezen die hun huis uitvluchten tijdens de aardbeving in 1898. Fotograaf: Paulus Najoan (collectie Universitaire Bibliotheken Leiden: KITLV 4769).

Vogels van God

Paradijsvogels, iconen van Nieuw-Guinea, als begeerd mode-object

Door Marc Argeloo en Marieke de Groot

16 Handel stond centraal tijdens de aanwezigheid van Nederland in toenmalig Nederlands-Indië. De gedachte gaat dan al gauw uit naar specerijen van de Molukken, zoals kruidnagel en nootmuskaat, of thee en rubber van Java en Sumatra. Maar verder naar het oosten van de archipel stonden ook andere ‘producten’ uit de natuur in de belangstelling van handelaren en consumenten. Paradijsvogels zijn daar een voorbeeld van. Daarbij ging het soms om grote aantallen en grote bedragen. Vanuit onder andere toenmalig Hollandia (Jayapura) in Nederlands-Nieuw-Guinea, met als tussenstop Ternate en Tidore (Molukken), bereikten tienduizenden (dode) vogels en veren tussen 1880 en 1930 steden als Parijs, Londen, Berlijn en Amsterdam. De vogels en veren waren bestemd voor de internationale mode-industrie. Met name dameshoeden werden ‘gesierd’ met complete paradijsvogels of uitsluitend hun kleurrijke sierveren. In deze lezing wordt de achtergrond van deze handel, de rol van de lokale bevolking hierin, de omvang en waarom deze ten einde kwam getoond. Ten slotte wordt het belang van paradijsvogels in de cultuur van de oorspronkelijke inwoners van Papua, het Indonesische deel van Nieuw-Guinea, belicht en wordt het huidige voorkomen van paradijsvogels geschetst. Daarin speelt jacht op en handel in deze vogels nog steeds een belangrijke rol.

In de collectie van Museum Bronbeek zijn een aantal paradijsvogelsoorten terug te vinden. Na de presentatie zal Marieke de Groot (assistent-conservator en registrator van Museum Bronbeek) een korte toelichting geven op de vogels, hoe ze in de collectie terecht zijn gekomen en het behoud en beheer van opgezette vogels.

Foto's

1. Marc Argeloo en Jhon Bate (met kleinkind), 16 augustus 2023, tijdens onderzoek naar jacht op en handel in paradijsvogels, Arso (Papua).
2. Marieke de Groot (foto: Mediacentrum Defensie).

Natuurhistoricus Marc Argeloo is sinds 1990 actief in Indonesië, met name op het gebied van de studie en bescherming van vogels, en de positie van vogels in de cultuur van met name Sulawesi en Papua. Als gastcurator van het Missiemuseum (Steyl) maakte hij de expositie 'Vogels van God', over de handel in paradijsvogels.

17

Als gediplomeerde hout- en polychromierrestaurator en behoudsmedewerker weet Marieke de Groot materialen en technieken te herkennen en te implementeren. Vijf jaar geleden begon ze bij Museum Bronbeek als behoudsmedewerker in het collectiedepot. Sinds een jaar is ze één van de assistent-conservatoren/registrators binnen het museum.

Woensdag 8 oktober

11:00 uur: inloop
11:30 uur: lezing
12:30 uur: vragen
13:00 uur: einde

Wanneer: woensdag 8 oktober 2025
Waar: Museum Bronbeek, Indische Zaal

De toegang is gratis, maar wees op tijd, want vol is vol.
Wilt u 's middags lunchen of 's avonds dineren in de Kumpulan?
Vergeet dan niet om tijdig te reserveren via: info@kumpulan.nl.

Januari's schim

Een achttiende-eeuws sodomieproces in Ambon

Door Alicia Schrikker

In de archieven in Jakarta kwam Alicia Schrikker twee jongens op het spoor die in 1769 in Ambon voor 'sodomie', homoseks, veroordeeld werden. Het waren de vijftienjarige scheepsjongen Steven Harderwijk en de twaalfjarige Januari van Souratte. Steven kwam uit Amersfoort en Januari was 'een kleine zwarte slavenjongen', vermoedelijk uit Oost-Afrika. Op homoseksualiteit stond in die tijd de doodstraf omdat het 'tegennatuurlijk' zou zijn.

Via archiefonderzoek probeerde Alicia Schrikker hun levensverhalen te reconstrueren en tegelijkertijd stelt ze kritische vragen: wat gebeurt er als we met onze hedendaagse kennis over jongeren en seks naar deze pijnlijke zaak kijken, kunnen we daarmee recht doen aan de ervaring van allebei de jongens? Hoe speelden koloniale verhoudingen een rol in deze zaak? En hoe is het met hen afgelopen?

18

Woensdag 8 oktober

14:00 uur: inloop

14:30 uur: lezing

15:30 uur: vragen

16:00 uur: einde

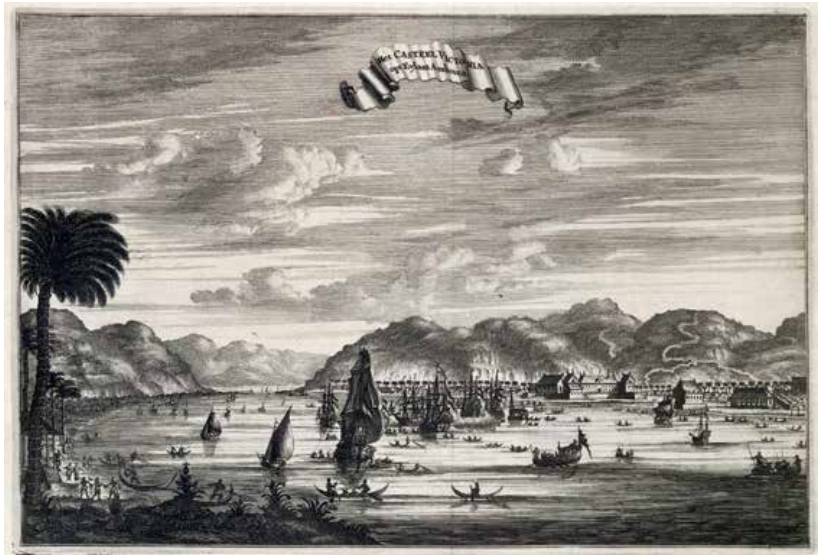
Wanneer: woensdag 8 oktober 2025

Waar: Museum Bronbeek, Indische Zaal

De toegang is gratis, maar wees op tijd, want vol is vol.

Wilt u 's middags lunchen of 's avonds dineren in de Kumpulan?

Vergeet dan niet om tijdig te reserveren via: info@kumpulan.nl.

19

Alicia Schrikker (1976) is universitair hoofddocent koloniale en wereldgeschiedenis aan de universiteit Leiden. Haar onderzoek richt zich op de geschiedenis van koloniale samenlevingen in Azië van de achttiende tot de twintigste eeuw en ze publiceert over uiteenlopende onderwerpen als natuurrampen, koloniale cultuur en slavernij. Daarnaast houdt ze zich als lid van de koloniale collectie commissie bezig met restitutie vraagstukken. Januari's schim is een van de twaalf hoofdstukken uit haar boek *De vlanders van Boven-Digoel. Verborgene verhalen over kolonialisme* (Prometheus 2021).

Afbeeldingen

1. Aanzicht van het fort Victoria op Ambon. Anonieme gravure, uitgegeven door Jacob van Meurs, circa 1705 (collectie Koninklijke Bibliotheek).
2. Alicia Schrikker.

Koloniale kap

De geschiedenis van tropische ontbossing in Indonesië

Door Pim de Zwart

Tussen 1850 en 1950 verdween wereldwijd meer dan 370 miljoen hectare tropisch bos – een gebied groter dan het hele Indische subcontinent. Ook in Nederlands-Indië ging het hard. De toenemende vraag naar producten als rubber, koffie, suiker en teakhout dreef de ontbossing in razend tempo op. Maar waarom verdwenen de bossen in sommige gebieden veel sneller dan in andere? Hoe speelde het koloniale bestuur hier een rol in; zowel bij het kappen als bij pogingen om bossen te beschermen? En wat kunnen we leren van deze geschiedenis voor de strijd tegen ontbossing in het huidige Indonesië? In deze lezing neemt hij je mee langs verschillende regio's in Indonesië, op zoek naar inzichten in het koloniale bosbeheer, de economische drijfveren achter ontbossing en de lange schaduw die dit verleden tot op de dag van vandaag werpt.

20

Pim de Zwart (1986) is universitair hoofddocent economische en milieugeschiedenis aan de Universiteit Wageningen. In de afgelopen jaren heeft hij onderzoek gedaan naar de effecten van internationale handel en koloniaal beleid op economische ontwikkeling en ongelijkheid in Indonesië sinds 1800. De resultaten van dit onderzoek zijn gepubliceerd in verschillende toonaangevende vaktijdschriften. Momenteel werkt hij, met financiering van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), aan een project over ontbossing in Zuidoost-Azië. Hij onderzoekt hoe ontbossing zich sinds 1850 in verschillende regio's heeft ontwikkeld en welke rol handel, kolonialisme, machtsverhoudingen en sociaaleconomische ongelijkheid daarin hebben gespeeld.

Foto's

1. Pim de Zwart: Dineke Wemmenhove.
2. C.J. Kleingrothe: *Medan, land reclamation for rubber planting on a plantation in Sumatra, circa 1905* (collectie KITLV 101109).

21

Donderdag 9 oktober

11:00 uur: inloop

11:30 uur: lezing

12:30 uur: vragen

13:00 uur: einde

Wanneer: donderdag 9 oktober 2025

Waar: Museum Bronbeek, Indische Zaal

De toegang is gratis, maar wees op tijd, want vol is vol.

Wilt u 's middags lunchen of 's avonds dineren in de Kumpulan?

Vergeet dan niet om tijdig te reserveren via: info@kumpulan.nl.

Tussen rijst en *revolusi*

Hoe honger de strijd om Indonesië voedde

Door Ingrid de Zwarte

Terwijl naar schatting tweemiljoen mensen zijn omgekomen tijdens de grote hongersnood in Java in 1944-1945, weten we vrijwel niets over de doorwerking hiervan op de Indonesische Onafhankelijkheidsoorlog. Ook weten we nog weinig over het ontstaan van nieuwe voedselcrises in de Indonesische archipel tijdens de revolutionaire periode 1945-1949.

In haar lezing gaat Ingrid de Zwarte in op de centrale rol van voedsel en honger in de politieke besluitvorming, militaire acties, publieke debatten en internationale onderhandelingen die uiteindelijk hebben geleid tot erkenning van de Indonesische onafhankelijkheid in 1949. Op basis van uitgebreid bronnenonderzoek in verschillende landen stelt ze dat wijdverspreide honger de dekolonisatiestrijd versnelde.

22

Donderdag 9 oktober

14:00 uur: inloop

14:30 uur: lezing

15:30 uur: vragen

16:00 uur: einde

Wanneer: donderdag 9 oktober 2025

Waar: Museum Bronbeek, Indische Zaal

De toegang is gratis, maar wees op tijd, want vol is vol.

Wilt u 's middags lunchen of 's avonds dineren in de Kumpulan?

Vergeet dan niet om tijdig te reserveren via: info@kumpulan.nl.

Ingrid de Zwarte (1988) is universitair docent Economische en Milieugeschiedenis aan de Wageningen Universiteit. In 2018 promoveerde ze op een onderzoek naar de Hongerwinter van 1944-45. Haar huidige onderzoek richt zich op de rol van voedsel en honger in gewapende conflicten. Momenteel heeft ze een NWO Veni-beurs voor het onderzoek *Food, Famine and the End of Empire in Indonesia*.

23

Foto's

1. Ontmoeting op een landweg tussen officieren van het Indonesische- en het Nederlandse leger. Ook zijn vertegenwoordigers van de Verenigde Naties aanwezig. De jeep van de Verenigde Naties rijdt van de fotograaf af en wordt tegemoet gekomen door een eenheid Indonesische strijders. In het midden een buitenlandse waarnemer met armband met de letters KTN. Reeks/reportage: [DLC] Ontzuiming plaatsen Midden-Java (Wonosobo, Poerworedjo) , 1949-10 . Fotograaf: Brink, [...] van den / DLC. Auteursrechthebbende: Publiek Domein (Fotocollectie Dienst voor Legercontacten Indonesië, nummer toegang 2.24.04.02, Bestanddeelnummer 772).
2. Ingrid de Zwarte (foto: Bob Bronshoff)

Regeren is vooruitzien

Een nieuwe hoofdstad op Kalimantan of een oplossing voor de waterproblemen van Jakarta?

Door Koos Wieriks

Door overmatige grondwateronttrekking klinkt de slappe bodem van Jakarta in relatief hoog tempo in, op sommige plaatsen langs de noordkust wel 10 tot 20 cm per jaar. Hierdoor zakt de dichte bebouwing steeds verder onder de zeespiegel en neemt de wateroverlast en het overstromingsgevaar steeds verder toe. Al vele jaren worden op de meest kwetsbare plekken proviso-
rische en technisch primitieve oplossingen gebouwd, in de vorm van smalle muurtjes die om de paar jaar weer opgehoogd moeten worden.

24

De laatste 20 jaar hebben Nederlandse bedrijven – gefinancierd door de Nederlandse overheid – plannen gemaakt voor een structurele en integrale oplossing van de waterproblematiek in Jakarta. Een van de blikvangers van de Nederlandse aanpak – en tegelijkertijd een van de punten van kritiek – vormt de aanleg van een grote buitengaatse zeedijk, de Giant Seawall.

In 2019 werd door toenmalig president Jokowi onverwacht een plan gelanceerd om een nieuwe hoofdstad – genaamd Nusantara – in Kalimantan (Borneo) te bouwen. Zo zou de toenemende druk van de verstedelijking – en daarmee de verkeersdruk, de luchtvervuiling en het toenemend overstromingsrisico – verlicht moeten worden. Verhuizing van de hoofdstad naar Kalimantan zou tevens een sterk politiek signaal zijn: dat het politieke centrum van Indonesië niet aan Java voorbehouden is.

Het idee voor een nieuwe hoofdstad werd niet overal even positief ontvangen. Nusantara zou de bestaande problemen in Jakarta niet wegnemen, onnodig duur zijn en juist nieuwe problemen (milieu, sociaal) op Kalimantan veroorzaken. Het hele concept werd door velen als een prestigeproject van Jokowi gezien. De bouw van de basisinfrastructuur en

vooral van twee grote paleizen werd in eerste instantie snel opgepakt, maar is na het aantreden van de nieuwe president Prabowo sterk vertraagd.

De realiteit van dit moment (2025) is dat zowel het project voor Jakarta als Nusantara weinig voortgang boeken, dat besluitvorming uitblijft en dat de problemen eerder toenemen dan afnemen. Het lijkt zeer twijfelachtig dat er voldoende financiering voor realisatie van beide megaprojecten gevonden kan worden en het is dan ook de grote vraag hoe de al jaren durende politieke impasse doorbroken kan worden.

25

Vrijdag 10 oktober

11:00 uur: inloop

11:30 uur: lezing

12:30 uur: vragen

13:00 uur: einde

Wanneer: vrijdag 10 oktober 2025

Waar: Museum Bronbeek, Indische Zaal

De toegang is gratis, maar wees op tijd, want vol is vol.

Wilt u 's middags lunchen of 's avonds dineren in de Kumpulan? Vergeet dan niet om tijdig te reserveren via: info@kumpulan.nl.

Foto's

1. Jakarta (foto: Koos Wieriks)

Natuuronderzoeker Von Siebold in Japan

Door Arlette Kouwenhoven

Philipp Franz von Siebold (1796-1866) speelde een cruciale rol in de culturele uitwisseling tussen Japan en het Westen. Zijn werk legde de basis voor de moderne Japanse geneeskunde en botanie en zijn invloed reikt tot op de dag van vandaag. Net als het werk van natuuronderzoekers in Nederlands-Indië stond Siebolds onderzoek in Japan ten dienste van de handel. Die handel met Japan was begin negentiende-eeuw door de bezetting van Nederlands-Indië door de Engelsen tot stilstand gekomen. Er voer geen schip meer naar Nagasaki. Na vertrek van de Engelsen moest die handel weer worden gestimuleerd en Siebold moest daarvoor de Japanse natuur, bodemschatten en cultuur in kaart brengen. Hoe deed hij dat? Siebold wordt in verband gebracht met de ontwikkeling van de theecultuur op Java. De introductie van talloze plantensoorten ter kweek en verkoop in Europa hoort daar in feite ook bij. Dat is misschien wel zijn grootste verdienste.

26

Arlette Kouwenhoven is cultureel antropoloog en auteur van eerdere biografische geschiedenissen. In 2011 verscheen *De Fehrs. Kroniek van een Nederlandse mennonietenfamilie*. Later schreef ze *Van Elburg tot Deshima, zes eeuwen familie Feith* over de Nederlandse regentenfamilie Feith, bekend van Deshima-opperhoofd Arend Willem Feith, dat werd genomineerd voor Overijssel Verwoord 2021. Binnenkort verschijnt haar biografie van Siebold, getiteld *Brandende ijver*.

27

Vrijdag 10 oktober

14:00 uur: inloop

14:30 uur: lezing

15:30 uur: vragen

16:00 uur: einde

Wanneer: vrijdag 10 oktober 2025

Waar: Museum Bronbeek, Indische Zaal

De toegang is gratis, maar wees op tijd, want vol is vol.

Wilt u 's middags lunchen of 's avonds dineren in de Kumpulan?

Vergeet dan niet om tijdig te reserveren via: info@kumpulan.nl.

Foto's

1. Gezicht op de haven van Nagasaki, met Deshima uit Nippon.

2. Siebold en opperhoofd De Sturler (collectie British Museum, 1881, 1210,0.2758).

Het meisje van Aru

Door Marjolein van Asdonck

In de collectie van het Wereldmuseum Leiden bevinden zich de stoffelijke resten van een meisje. Met het oog op mogelijke repatriëring doet het museum onderzoek naar het meisje en de grafgiften die haar vergezelden.

Volgens de inventariskaart werden deze stoffelijke resten van de Aru-eilanden meegenomen tijdens de Snellius-expeditie van 1929-1930. De Snellius-expeditie was een wetenschappelijke expeditie met het marineschip Hr.Ms. *Willebrord Snellius* naar Indonesië, dat destijds nog onder Nederlands koloniaal bestuur stond. De expeditie verrichtte onderzoek op het gebied van oceanografie, geologie, mariene biologie en meteorologie. Een van de leden van de wetenschappelijke staf was prof. dr. Hilbrand Boschma (1893-1976). Hij zou de 'schenker' zijn geweest van de stoffelijke resten van het meisje uit Aru aan het Wereldmuseum Leiden. Boschma, van 1934 tot 1958 directeur van wat nu het Nederlands Centrum voor Biodiversiteit Naturalis heet, wordt nog steeds geprezen om zijn biologische werk, gericht op plankton- en koraalsoorten. Over de stoffelijke resten van het meisje lijkt echter weinig te zijn gepubliceerd. In haar lezing beoogt Marjolein van Asdonck de herkomst alsnog te reconstrueren.

28

Zaterdag 11 oktober

11:00 uur: inloop

11:30 uur: lezing

12:30 uur: vragen

13:00 uur: einde

Wanneer: zaterdag 11 oktober 2025

Waar: Museum Bronbeek, Indische Zaal

De toegang is gratis, maar wees op tijd, want vol is vol.

Wilt u 's middags lunchen of 's avonds dineren in de Kumpulan?

Vergeet dan niet om tijdig te reserveren via: info@kumpulan.nl.

29

Marjolein van Asdonck is conservator Zuidoost-Azië in het Wereldmuseum, met een focus op de Indonesische materiële cultuur, de koloniale geschiedenis en diasporagemeenschappen uit Indonesië. Ze werkt sinds 2021 in het Wereldmuseum. Daarvoor was ze hoofdredacteur van het tijdschrift *Moesson*, opgericht in 1956 door de Indische gemeenschap in Nederland. Ze studeerde Indonesische talen en culturen aan de Universiteit Leiden.

Foto's

1. Hr.Ms. opnemingsvaartuig *Willebrord Snellius* tijdens de Snellius-expeditie 1929-1930. Ter rede van het eiland Ternate, 1929 – 1930 (collectie NIMH 2173-477-026).
2. Foto: Alide Prins.

Workshop

Armbandjes maken in de ikattechniek

Door Marieke de Groot en Merthe van der Horst

De ikattechniek is een belangrijke en betekenisvolle weeftechniek toegepast op verschillende eilanden binnen Indonesië. Het is een zeer tijds- en arbeidsintensieve techniek. De doeken worden als cadeau gegeven bij geboortes, huwelijken en grafgiften. Er wordt gebruik gemaakt van pure natuurlijke materialen. Daarom past dit goed in het thema 'natuurlijk' in de week van de koloniale geschiedenis bij Museum Bronbeek.

In de middag worden tweemaal een kinderworkshop 'armbandjes maken' aangeboden. Na een korte presentatie over de ikattechniek ga jij zelf aan de slag.

30

Op een kartonnen weefgetouwtje zijn katoenen draden opgespannen. De draden waarmee geweven wordt, zijn al voorbereid om gekleurd te worden. Na het kleuren en drogen kan er worden geweven. Dit vergt enige concentratie van de deelnemers. Daarom wordt deze workshop aangeboden voor kinderen vanaf 12 jaar. Kinderen tussen 9 en 12 jaar kunnen wel meedoen maar alleen onder begeleiding van een volwassene. Mocht jij jouw armbandje niet binnen de tijd af hebben is dat geen probleem, het kartonnen weefgetouwtje mag mee naar huis (exclusief naald).

Deze workshop wordt gegeven door onze behoudsmedewerker Merthe van der Horst en assistent-conservator/registrator Marieke de Groot.

Deze workshop is gratis.

Maximaal 8 kinderen per workshop (inschrijven verplicht).

Zaterdag 11 oktober

Workshop 1 is van **13:00** tot **14:30**.

Workshop 2 is van **14:45** tot **16:15**.

Als gediplomeerde hout- en polychromierestaurator en behoudsmedewerker weet Marieke de Groot materialen en technieken te herkennen en te implementeren. Vijf jaar geleden begon ze bij Museum Bronbeek als behoudsmedewerker in het collectiedepot. Sinds een jaar is ze één van de assistent-conservatoren/registrators binnen het museum.

Merthe van der Horst is behoudsmedewerker bij Museum Bronbeek. Als alumni van de Reinwardt Academie heeft ze de vaardigheden opgedaan voor het beheren, behouden en toegankelijk maken van de museumcollectie. Met een bijzondere liefde voor textiel en historische ambachten helpt ze nu graag anderen de naald en draad op te pakken.

Let op! Wij gaan textiel kleuren dus kom niet in je nette kleren. Mail naar mfa.d.groot@mindef.nl om een plekje te reserveren. Zet in de mail het aantal kinderen, leeftijd, aantal begeleiders, akkoord/toestemming voor foto's maken en telefoonnummer.

MUSEUM

BRONBEEK

Velperweg 147

6824 MB Arnhem

026 - 376 35 53

www.bronbeek.nl

loket.bronbeek@mindef.nl

 [instagram.com/museumbronbeek](https://www.instagram.com/museumbronbeek)

 [facebook.com/museumbronbeek](https://www.facebook.com/museumbronbeek)

